

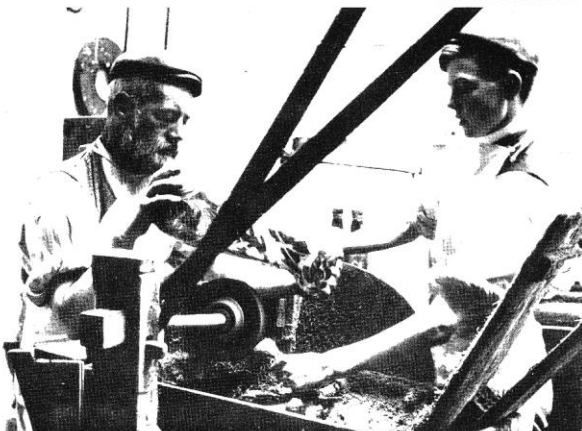
FREDERICK GARDER GLASKUNSTENAAR.

Een moeilijk kind. Op de kleuterschool smiet hij zijn lei naar het hoofd van de meester in plaats van er gehoorzaam mee op zijn hoofd in de hoek te blijven staan en werd prompt van school gestuurd. Een vroegrijp kind ook. Hij had het geluk op zijn volgende school een leraar te treffen die dat onderkende en hem naast de basis stof volpompte met Latijn en Grieks, chemie, fysica en geography. Op zijn veertiende was hij de beste van zijn klas hoewel hij tijdens de les langdurig zat te tekenen en ieder uur buiten school doorbracht in de pottenbakkerij van zijn grootvader. Al gauw hield hij de school voor gezien om daar full time te gaan werken en misschien had hij na al zijn avondlessen in chemie, electro techniek en metalurgie dat bedrijf ooit van zijn grootvader en vader overgenomen als hij op zijn 16^e niet oog in oog was komen staan met de kopie van de beroemde Romeinse Portlandvaas alsmede met de maker er van, John Northwood (1836-1902).

De vaas was twee jaar daarvoor, in 1876, gereedgekomen. De glasfabrikant Benjamin Richardson (Wordsley Glassworks) had daarvoor een premie van duizend pond uitgelooft. Garder besloot de wereld van de klei te ruilen voor die van het glas en trad als 17 jarige in dienst bij de glasfabriek Stevens & Williams, daarbij ongetwijfeld gestimuleerd en geholpen door Northwood die als een van de beste graveurs van zijn tijd bekend stond en die al gauw het teken- en ontwerptalent van Garder onderkend had. Deze ging met tomeloze energie aan de gang. Het bedrijf had geen vormenmakerij maar Garder kocht een kleine draaibank en maakte zelf vormen. Gekleurd glas voor de 'überfang' werd van buiten betrokken maar Garder bouwde

zijn eigen oventje en maakte tot vier verschillende kleuren per dag en al die tijd produceerde hij een stroom van nieuwe ontwerpen waarbij hij langzaam maar zeker wegstuurde van de rijk gegraveerde Victoriaanse stijl naar de nadruk op kleur en vorm van de Art Nouveau. In 1881 was hij in de gelegenheid zijn mentor en vriend een tegendienst te bewijzen door diens benoeming tot 'art director' van de glasfabriek te bewerkstelligen. Dat legde het bedrijf geen windeieren. Gedurende vele jaren zou Stevens & Williams een van de meest vooraanstaande Engelse glasfabrieken blijven.

Links: glasfabriek te Stourbridge, ca. 1900; Frederick Garder als leerjongen bij Stevens & Williams, 1880. Rechts: De Steuben Glass works, gevestigd in een voormalige staalgieterij, ca. 1930.

Links: Cameo vazen naar ontwerp van Frederick Garder, 1880. Rechts: Vazen naar ontwerp van Frederick Garder en John Northwood uitgevoerd in z.g. satijn glas dat zij 'Pompeïaan' noemden, 1880. Stevens & Williams Glass works. Onder: Vazen in Gold- en Blue Aurene, 1904 – ca. 1930. Steuben Glass Works.

In 1902 zond de South Staffordshire County Counsel hem uit op een studiereis naar Duitse en Oostenrijkse glascentra en zijn bevindingen bleken zo waardevol te zijn voor de Stourbridge glasindustrie dat hem een jaar later werd verzocht eenzelfde reis te ondernemen naar Amerika. Achteraf zullen ze daar wel spijt van gehad hebben. Garder reisde naar Pittsburgh, naar Washington en uiteindelijk naar Corning waar hij de industrieel T.G.Hawkes ontmoette, eigenaar van een glasveredelingsbedrijf, die graag zijn eigen glas zou willen vervaardigen. Dat was voor Frederick Garder de kans van zijn leven om een eigen glasfabriek te krijgen. Op 25 februari was hij uit Liverpool vertrokken. Al op 9 maart werd de Steuben Glass Works opgericht met Garder als mede aandeelhouder. De leden van de county counsel thuis in Engeland waren razend van woede. Stevens & Williams bood hem het drievoudige salaris als hij zou blijven maar Frederick Garder pakte zijn boeltje en vertrok met vrouw, dochter en twee zoons naar 'Yankeeland'. In een voormalige staalgietery, de Payne Foundry, werden al in oktober van datzelfde jaar de eerste glasproducten geblazen, onbewerkte stukken, wat volgend Garder gelijk stond aan het maken van doek inplaats van een compleet schilderij. Het duurde dan ook niet lang of hij zette de middelen van de fabriek in voor het maken van kunstobjecten naar eigen ontwerp. Dat stond niet in zijn oorspronkelijke overeenkomst met de eigenaars/aandeelhouders maar bleek ook niet op bezwaren te stuiten. Hij zou zich van bezwaren trouwens niets hebben aangetrokken. Voor de komende dertig jaar was Steuben voor Carder zijn persoonlijke fabriek en er zouden zo'n 7000 verschillende vazen, bokalen, drinkglazen, lampenglazen en kaarsenhouders door hem ontworpen en uitgevoerd worden, alsmede een goede 600 speciaal voor rijke klanten ontworpen voorwerpen waaronder parfumflessen en -verstuivers. Al deze aan de blaaspijp gemaakte en handgevormde artikelen werden uitgevoerd in een ware regenboog van 140 kleuren, meestal in hete toestand verkregen en daarna vaak geslepen, geëts of in camee techniek uitgevoerd. Daarnaast bemoeide hij zich met zowel de productie en

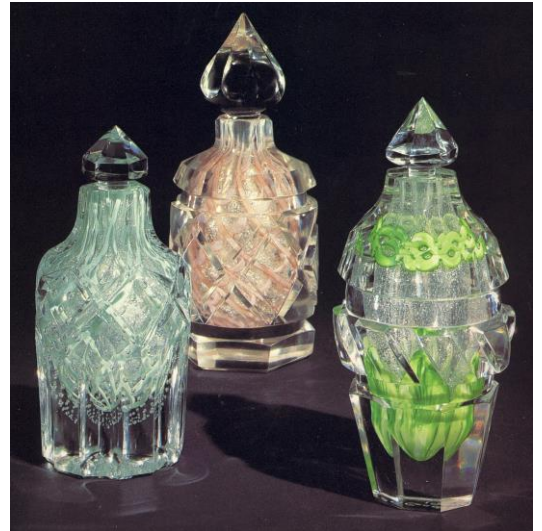
personeelszaken als de verkoop en reisde hij stad en land af, schetsboek altijd bij de hand, om ideeën op te doen. Kortom, Carder was de fabriek en de fabriek was Carder. De kleurige gloed van geïriseerd Romeins glas inspireerde hem tot het gebruik van metaaloxiden wat een effect gaf dat hij 'Aurene' noemde, een samenvoeging van het Romeinse woord *aurum* (goud) en de klank van het Engelse woord *sheen*. Naast goud aurene maakte hij ook blauw aurine met behulp van kobalt oxyde.

Een andere variteit was 'Verre de Soie' waarbij de zijdeglans verkregen werd door het object in hete toestand te behandelen met tinchloride.

Onder de naam 'Cintra' ontstond een serie kristal objecten met insluitsels van mica of goud- en zilverdeeltjes. Hij gebruikte deze techniek onder ander voor een aantal in zwaar kristal en met diep slijpsel uitgevoerde zogenaamde 'paperweight colognes' waarvan er geen twee aan elkaar gelijk zijn in kleur of decoratie. Bij verzamelaars zijn deze zeldzame flacons erg gezocht. Garder's bemoeienis met flessen beperkte zich tot parfum- en eau de cologneflessen waarvoor hij meer dan 300 ontwerpen heeft achtergelaten, grotendeels vervat in zijn schetsboeken die zich in de Rakow bibliotheek van Corning bevinden. Zo gingen de eerste vijftien jaar snel en voor Carder ongetwijfeld op gelukkige wijze voorbij. De oorspronkelijke fabriek met een oven voor tien glaspotten werd uitgebreid met een tweede oven met zestien

potten en er waren nu bijna 300 mensen aan het werk. Maar het leven heeft soms tegenslagen voor ons in petto. In 1917 verklaarde de Amerikaanse regering de fabriek als niet essentieel voor de oorlogsvoering en blokkeerde de levering van noodzakelijke grondstoffen. Daarmee kwam een eind aan de productie van kunstglas. De fabriek werd verkocht aan Corning Glass Works en maakte gedurende enkele jaren slechts gebruiksglas. Hoewel de oude productielijn na de oorlog werd hervat, was de fabriek niet meer Carder's privé tuin. Erger voor hem was dat de publieke smaak afboog richting Art Moderne en Bauhaus stijl. Dat was een kunstrichting die Carder haatte uit de grond van zijn hart maar dat kon niet verhoeden dat de verkoop van zijn ontwerpen onmiskenbaar terug liep. De beurscrash van 1929 luidde zijn Waterloo in. In 1932 werd Arthur A. Houghton, achterkleinzoon van de oprichter van Corning Glass Works, directeur van Steuben. Hij introduceerde het door Corning ontwikkelde optische loodglas dat nog steeds kenmerkend is voor de productie aldaar, onthief de 69 jarige Carder van zijn functie maar gaf hem een ruim kantoor op de bovenste etage en de titel 'Art Director'. Er zijn er die slechter behandeld zijn maar misschien had Carder toch graag nog eens die lei uit de kleuterschool in handen gehad. Eenmaal in zijn nieuwe omgeving aangeland verbaasde hij iedereen door in zijn kantoor een electrisch oventje te bouwen en glas te gaan smelten. Tegenwoordig noemen we dat studioglas en Carder kan beschouwd worden als de vader er van: een voorloper van wat in de jaren 1960 door Dominick Labino en Harvey Littleton als Studio Glass Movement bekend werd. Sybren Valkema en Willem Heesen werden er op hun beurt door geïnspireerd om dit soort oventjes in Nederland te introduceren.

In 1964, op een World Crafts Counsel in New York demonstreerde Harvey Littleton een verrijdbaar glasoventje dat door hem en Dominique Labiono was ontwikkeld en dat het mogelijk maakte dat ontwerpers niet meer aan bestaande glasfabrieken en uitvoerende glasblazers gebonden waren. Aanwezig waren ook Sybren Valkema en Willem Heesen die direct door het idee gegrepen werden. Eind 1965 installeerde Valkema zelf de eerste mobiele glasoven in Europa onder het afdak van de fietsenstalling van de Gerrit Rietvelt Academie. Willem Heesen vertrok daarop bij Leerdam en stichtte zijn eigen glasblazerij in het in onbruik geraakte gemaal 'De Oude Horn'. Ook de glasblazerij bij de historische stadswallen van Leerdam is met zo'n 'studio oven' ingericht. Inmiddels heeft ovenspecialist Durk Valkema, zoon van Sybren, tientallen van dit soort ovens geplaatst, van Nieuw Zeeland tot Scandinavië. De oorspronkelijke Amerikaanse collectie experimenteel glas met werk van Littleton en zijn medepioniers Lipofski, Eisch en Herman, is in 1969 in Nederland te zien geweest maar heeft sindsdien in het tuinhuisje gelegen van het huis waar Sybren Valkema tot zijn dood in 1996 gewoond heeft. Weer teruggevonden, geldt het als studiecollectie voor het door Durk Valkema opgerichte vrij glas atelier in Zaandam.

Garder stelde zijn eigen keramisch materiaal samen voor het maken van vormen en begon te werken volgens het 'verloren was' (cire perdue) systeem waarin hij een grote perfectie wist te bereiken. Zo wist hij in de jaren 1950, hij was toen al over de 90, een aantal 'Diatreta' te maken op een manier die niets te maken had met de wijze waarop de Romeinen dat waarschijnlijk deden maar waardoor hij zonder meer een plaats verdient in de historie als een van de

grootste glaskunstenaars. In 1959, hij was toen 96 jaar, tachtig jaar na zijn eerste oog-in-oog contact met een beroemd glasobject, besloot Carder dat het tijd werd om zich terug te trekken uit de wereld van het glas en zich voortaan te wijden aan de schilderkunst. Op 10 december 1963, drie maanden na zijn 100ste verjaardag, stierf hij vredig in zijn slaap. George Bernard Shaw schreef over hem; *'The greatest artist is he who goes a step beyond the demand'*.

FREDERICK GARDER

was born in England in 1863. He was expelled from the local infant school for throwing his slate and hitting the principal instead of standing penitently in a corner. The headmaster of his next school, who recognized the boys' extraordinary capacities, educated him in the basic subjects as well as geography, chemistry. Greek and Latin. That did not keep him from making drawings during lessons of everything he observed and becoming 'top boy' of his class at the same time. At the age of fourteen he left school to work in his father and grandfather's pottery although he followed evening courses in chemistry, electricity and metallurgy. Two years later he stood eye to eye with John Northwood's copy of the famous Portland vase, and more importantly, with John Northwood himself, who took an interest in the young man. He helped him obtain a position in the Stevens & Williams glass works in Stourbridge. Under the protection of the proprietor, Joseph Williams-Thomas, he went to work with boundless energy. At that time all molds were purchased outside since the factory had no workshop but Garder bought a small lathe and started making molds himself. He also purchased a small furnace that would melt glass in a couple of hours and succeeded in producing up to four different colours a day instead of buying coloured glass for casings elsewhere. His next move was to introduce coloured products in the Art Nouveau style and the use of cameo techniques which Northwood

had revived in England. In 1902 the South Stafford County Council sent him on a visit to Germany and Austria to report on the glassmaking industry. His findings proved to be so valuable that, in 1903, they asked him to make a similar tour of American glass factories.

Once in America he met T.G.Hawkes, owner of a successful glass decorating firm in Corning and signed a contract with him to build a glass factory in a former foundry. This was to become the Steuben Glass Works (named for Steuben County, where Corning is located) and it was Garder's once in a lifetime chance of having his own glass factory. Three months after he returned from England together with his family, the new factory was in operation. At first it supplied crystal glass blanks to the Hawkes factory to decorate but soon, apparently sanctioned by the stockholders, turned out an amazing amount of coloured vases, bowls, candle holders, lamp shades and drinking glasses. Steuben was Garder's personal factory for which he designed a total of 7000 varieties of glassware in 140 colours. His sketch book for perfume and eau de cologne bottles alone show more than 300 designs destined for rich customers. Many of these objects were engraved, cut, or decorated in cameo technique. However, little decoration was used with the objects he made in what he called 'Aurene'. Inspired by the iridescence of some Roman glass after centuries of burial, he started to use metal oxides on hot glass. Apart from Gold Aurene, he made Blue (with cobalt oxide) and later Green, Red, Yellow and Brown. By spraying glass 'at the fire' with stannous chloride he obtained a luminous iridescence that he called 'Verre de Soie'. However, in 1917 the U.S. government declared Steuben a nonessential factory for the war effort and the stockholders sold the factory to the Corning Glass Works, producer of common household ware. From that moment on Steuben was no longer Garder's private playground although he was still general manager. The post-war years were not happy for him; apart from the effects of the Great Depression, the public taste started to move away from his beloved Art Nouveau style towards Art Moderne and the Bauhaus style, which was something that Garder abhorred. In

1932, with the sales of Steuben declining, Arthur Houghton, the grandson of the founder of Corning Glass Works, relieved Garder (at that time 69 years old) of his duties and gave him a spacious office on the top floor. There he began to experiment with casting glass by the 'cire perdue' (lost wax) technique with the help of a small electric glass furnace (which made him the harbinger of the Studio Glass Movement of the 1960's). Starting with relief panels, he was finally able to cast complicated imitations of Roman Diatreta. In 1959, at 96, eighty years after he had first laid eyes on a famous glass object, he decided it was time to retire and started to paint in watercolours and oils. On December 10, three months after his 100th birthday, he had dinner with friends, went to bed and died peacefully in his sleep.

*Left: Frederick Garder: Self-portrait. Lost wax method, 1951.
Right: Perfume vaporizer in Blue Aurene, 1915.*

